

Voortgangsrapportage Fairfok

Betrokkenen Fairfok, vastgesteld 4 januari 2018

- Raad van Beheer
- KNMvD
- LICG
- Vereniging Landelijke Organisatie Dibevo
- Platform Verantwoord Huisdierenbezit
- Hondenbescherming
- Dierenbescherming
- ExpertiseCentrum Genetica Gezelschapsdieren, Faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht
- Wageningen UR
- Stichting Zeldzame Huisdierrassen
- HAS Hogeschool Den Bosch
- Van Hall Larenstein
- Citaverde College

Samenvatting

Op 27 november 2014 is het projectplan Fairfok aan de toenmalige staatsecretaris Dijkema aangeboden. Op verzoek van het Ministerie van Economische Zaken (hierna: EZ) heeft de Raad van Beheer op Kynologisch Gebied in Nederland (hierna: Raad van Beheer) de voorttrekkersrol vervuld voor Fairfok en is het plan met medeverantwoordelijkheid van de afzenders van deze voortgangsrapportage opgesteld.

Fairfok heeft als ambitie dat per 2018 de hondenfokkerij een diervriendelijke en verantwoorde sector is en als zodanig ook bekend staat. Om dit te realiseren is in het plan Fairfok een breed pakket aan maatregelen beschreven waarbij de verschillende betrokken partijen verantwoordelijkheid nemen. December 2017 zijn de betrokken partijen bijeen geweest en is met elkaar gedeeld wat na drie jaar Fairfok bereikt is. Met deze rapportage wordt invulling gegeven aan de toezegging om jaarlijks, vanaf najaar 2015, een tussentijdse evaluatie uit te voeren van de in het projectplan genoemde maatregelen. Dit betreft de derde voortgangsrapportage.

Binnen de hondenfokkerij zijn stappen gezet in het transitieproces op weg naar een gezonde en sociale hond. Aan alle acties is gewerkt overeenkomstig het Plan van Aanpak. De grootste stappen worden gezet op de onderdelen waar de betrokkenen zelf direct verantwoordelijkheid kunnen nemen. Fairfok is een transitietraject dat tijd vergt voor resultaten zichtbaar zijn. In toenemende mate zijn de betrokkenen van Fairfok zich ervan bewust dat ze elkaar echt nodig hebben en moeten samenwerken om impact te kunnen maken. Dit vertaalt zich concreet in diverse trajecten waarin organisaties samen optrekken. Het vergt tijd om te werken aan de brede cultuuromslag waarbij iedereen handelt volgens de gemaakte afspraken. Dit vergt tijd omdat fokkerij een weg van lange adem is: de aanpassing van het fokkerijbeleid leidt niet direct tot het wegnemen van excessen. Maar het vergt ook tijd omdat het ook een sociaal proces is waarbij het not-done moet worden om honden met fokafwijkingen te kopen: de houder van het dier moet verantwoordelijkheid nemen bij de aankoop van een gezonde en sociale hond. De betrokkenen van Fairfok hebben geen directe grip hierop. Ronduit lastig voor het halen van de doelstelling is de illegale hondenhandel en de ongeorganiseerde/ ongecontroleerde fokkerij van look alikes.

Binnen Fairfok is onverminderd aandacht voor opleiding van bijvoorbeeld fokkers, keurmeesters, dierenartsen en dierenartsassistenten. Concrete voorbeelden hiervan zijn de Kennis Tour die door de Raad van Beheer georganiseerd wordt en de nascholing voor dierenartsen die door de KNMvD, met inbreng van het Expertise Centrum Genetica Gezelschapsdieren, Faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht georganiseerd wordt als ook Citaverde die een programma ontwikkelt aansluitend bij de Wet dieren (en het Besluit houders van dieren) en gericht op dierenwelzijn en ethiek. Ook wordt ingezet op de verbreding en verdieping van huidige kennis. Zo zorgt het groen onderwijs voor stagiaires die voor de diverse bij Fairfok betrokken organisaties onderzoek doen en faciliteert de Hondenbescherming een meer jaren durend onderzoek naar consumentengedrag. Uiteraard vindt verdieping van de kennis ook plaats binnen de wetenschappelijke kennisinstellingen. Binnen de fokkerij van stamboomhonden wordt op tal van manieren gestuurd op het duurzaam fokken van honden. Naast het voortdurend onder de aandacht brengen van de leidende uitgangspunten gezondheid, welzijn en sociaal gedrag bij fokkers, werken zowel het ECGG als de WUR en Raad van Beheer aan middelen om fokkers te ondersteunen om verantwoord te fokken. Hiertoe zijn door de verschillende organisaties in 2017 de eerste stappen gezet. Verwacht wordt dat de realisatie van een eerste versie van deze middelen ca. 2 jaar kost en eind 2019 beschikbaar zullen komen. Daarnaast is communicatie een wezenlijk element binnen Fairfok. Voor de communicatie heeft afstemming en samenwerking in 2017 vorm gekregen. De contouren voor een gemeenschappelijke campagne waar betrokkenen niet zelf eerst verantwoordelijke zijn, maar dit in gezamenlijkheid doen, zoals het ontmoedigen van de illegale hondenhandel, hebben zich afgetekend. Dit is nodig om het bewustzijn bij de consument te vergroten en hem een bewuste keuze te laten maken voor een gezonde

en sociale hond. Opzet van betrokkenen is dat hiermee de illegale puppyhandel wordt ontmoedigd. Daarnaast wordt door de betrokkenen onderzocht op welke wijze het aanbod van zorgvuldig gefokte pups meer transparant gemaakt kan worden.

Hoopgevend is het toenemende aantal rasverenigingen dat actief nadenkt over of aan de slag is met een versnelling in het fokkerijbeleid naar een populatie met voldoende genetische variatie, minder gezondheidsproblemen en een sociale hond. De rasverenigingen zoeken actief samenwerking met zowel de Universiteiten van Utrecht als Wageningen. Vanuit diverse deskundigen is gesproken met een groot aantal rasverenigingen over de aanpak van diverse genetische ziektes (zoals epilepsie, ruggenmergziektes) en hoe daar verantwoord mee om te gaan. Sprekend voor de ingezette veranderingen zijn als voorbeeld de volgende citaten: "als een DNA test 250 euro kost zit ik daar niet mee. Als ik vier nesten fok spreid ik het over die vier nesten" of "Voor mij is een gezond ras belangrijker dan een mooi ras".

Opvallend daarbij is het verzoek vanuit de verenigingen zelf om verenigingen die hierin achter blijven te helpen om hierin de eigen verantwoordelijkheid te kunnen nemen. Hieraan zal in 2018 verder vorm gegeven worden.

Er zijn in 2017 belangrijke vervolgstappen gezet, zowel ten aanzien van het realiseren van de ambities die in het bij de start geschreven plan gepland stonden als vooral ook ten aanzien van de gemeenschappelijkheid waarmee alle betrokkenen met ambitie en trots aan de slag zijn gegaan.

In 2018 gaat de aandacht met name uit naar het ontwikkelen van tools die fokkers en rasverenigingen helpen bij het voeren van het juiste fokbeleid en een gezamenlijke communicatie gericht op 'wat is een gezonde en sociale hond' en 'hoe kan ik een gezonde en sociale hond kopen'.

Context

De Raad van Beheer heeft het initiatief genomen voor Fairfok zodat degene die op termijn een hond koopt met een stamboom, er zeker van kan zijn dat de desbetreffende fokker er, samen met de rasvereniging en de Raad van Beheer, alles aan heeft gedaan een gezonde en sociale hond te fokken. Daarmee kan Fairfok de zorgen wegnemen die de maatschappij zich maakt over de gezondheid en het welzijn van honden. Nog steeds komen rashonden vaak negatief in het nieuws. Door de nieuwsberichten is bij burgers het beeld ontstaan dat het hebben van een rashond vragen is om (gezondheids) problemen. Als concretisering van het probleem met rashonden wordt genoemd dat een aantal rashonden gefokt wordt op extreme vormen van in de rasstandaard genoemde eigenschappen (overtypering) met als gevolg het ontstaan van gezondheid- en welzijnsproblemen. Voorts bestaat binnen een aantal rassen een (te) hoge verwantschap tussen de fokdieren, waardoor erfelijke aandoeningen meer dan gemiddeld binnen deze rassen kunnen voorkomen. Een punt van aandacht hierbij is dat de naam 'rashond' niet gedefinieerd is en honden met stamboom (rashonden) en honden zonder stamboom maar met de verschijningsvorm van een rashond ('look-alikes') vaak met elkaar verward worden en/of in analyses samengevoegd worden. Voor rashonden met stamboom geldt echter een stringenter fokbeleid dan voor honden zonder stamboom; voor deze laatste groep geldt uitsluitend het wettelijk kader, terwijl op de eerste groep de zogenaamde Basisregels Gezondheid en Welzijn van de Raad van Beheer van toepassing zijn. Daarnaast fokt 96% van de fokkers van rashonden 'via de rasvereniging' en moet daarmee bovendien voldoen aan de regels zoals die zijn vastgelegd door de verantwoordelijke rasvereniging en vastgelegd in het verenigingsfokreglement. Alle betrokkenen van Fairfok zijn van mening dat de gezondheid, het welzijn en het sociaal gedrag van alle honden geborgd moet worden; daarmee zouden de regels voor stamboomhonden ook moeten gelden voor honden zonder stamboom.

Ook bestaan grote maatschappelijke zorgen over de grootschalige import van honden uit Oostbloklanden en over de gezondheid en het welzijn van honden die geboren worden op puppy farms/bij broodfokkers. Dit is een beeld dat bij de consument inmiddels ook leeft. De problematiek gaat daarmee verder dan alleen rashonden met stamboom en is reden voor een sector brede aanpak. Het betreft hier bovendien een complexe problematiek:

- het aanbod van in Nederland zorgvuldig gefokte pups is te klein om aan de vraag te kunnen voldoen;
- de pups uit Oostbloklanden worden goedkoper aangeboden dan de zorgvuldig gefokte honden, maar ontberen vaak de vereiste entingen en socialisatie. Goede controle op de omstandigheden van teef en pups is er niet;
- de handhaving capaciteit is (te) beperkt om adequaat te kunnen controleren;
- voor consumenten is het dikwijls moeilijk, zo niet ondoenlijk, om na te gaan of de pups uit een goed nest komen.

De betrokkenen van Fairfok hebben gezamenlijk de uitdaging opgepakt om de problemen aan te pakken en in het verlengde daarvan de publieke perceptie bij te stellen. Dit doen ze met het aantoonbaar nemen van maatregelen en laten zien dat deze maatregelen effect hebben. Dit is uitvoerbaar voor de rashonden. Voor de niet-rashonden zoals look-alikes en importhonden hebben betrokkenen geen directe zeggenschap en is dit daardoor veel lastiger. Binnen de bijeenkomsten van dierenartsen wordt in dit kader gesproken over de verantwoordelijkheid van de dierenarts, zoals internationaal de rol en verantwoordelijkheid die hij heeft bij hondenhandel als ook bij het in stand houden van doorgefokte raskenmerken zoals bv korte snuiten, met als gevolg ademhalingsproblemen, of teven die niet op natuurlijke wijze kunnen werpen. Nog te vaak wordt de dierenarts geconfronteerd met een acute hulpvraag (hond in barensoed) en zal hij om die reden de drachtige teef helpen. De dierenarts is niet

gemachtigd om het dier vervolgens onvruchtbaar te maken, waardoor een volgende keer opnieuw een acute hulpvraag zal ontstaan. Helaas zijn er nog dierenartsen die deze fokkerij faciliteren en keizersnedes plannen zodat dit voor zowel dierenarts als eigenaar op een geschikt tijdstip plaats kan vinden. De KNMvD neemt hier tegen een duidelijk standpunt in wat helpt bij de gewenste beweging naar gezonde en sociale hond.

De maatschappelijke discussie spitst zich in het algemeen toe op rashonden en look-alikes als duidelijk af te bakenen en aan te wijzen groepen. In 2017 is een onderzoek van het ExpertiseCentrum Genetica Gezelschapsdieren van de Faculteit Diergeneeskunde gepubliceerd, die indicatief is voor aandachtspunten bij rashonden en look-alikes. Dit draagt bij aan een gericht(er) fokbeleid en aan versnelling van het transitieproces. Ook in voorgaande jaren zijn er onderzoeksrapporten door het ExpertiseCentrum gepubliceerd die bijdragen aan het inzichtelijk maken van de problematiek en het benoemen van de sturingsparameters.

De basis om de gezondheidsproblematiek binnen de (ras)hondenfokkerij aan te pakken bestaat uit een gedegen registratiesysteem met zekerheid over de afstamming van de pup, zijn ouders en hun gezondheid/gedrag. Een goede registratie van afstamming en gezondheids- en gedragsproblemen is noodzakelijk voor het opstellen van een goed fokbeleid. De Raad van Beheer heeft in 2017 besloten zijn gehele applicatielandschap inclusief databases te zullen vernieuwen. De nieuwe databases zullen zo worden ingericht dat deze registratie voor honden met stamboom als ook voor honden zonder stamboom kan plaatsvinden.

Het succes hangt af van het gehele pakket aan maatregelen dat tot het gewenste resultaat moet leiden. Maar het hangt ook af van de transitie in de hondenwereld naar een transparante cultuur en een open houding van alle betrokkenen gericht op het fokken en houden van een gezonde en sociale hond, ongeacht of het een rashond, look-alike of kruising is. Het gehele pakket aan maatregelen betekent in onze visie dat de NGO's de consument informeren over gezonde en sociale honden. Dit moet ertoe leiden dat de consument vervolgens bij de fokkers zal vragen om gezonde en sociale honden. De fokkers voelen zich daarmee extra gestimuleerd om te selecteren op gezonde fokdieren met een goed karakter waarbij ze de pups een zo goed mogelijk start geven. Dergelijk draagvlak bij fokkers is essentieel voor succes van Fairfok. Rasverenigingen zullen een fokbeleid opstellen dat gericht is op gezonde en sociale honden, waarbij ze het beperken van inteeltstijging en verwantschap meenemen in het fokbeleid. De Raad van Beheer zal de rasverenigingen tools bieden en ondersteuning bij dit proces. De dierenartsen zullen eigenaren adviseren over gezondheid en gedrag, daarnaast zullen ze actief de aanschaf van ongezonde en niet gesocialiseerde honden ontmoedigen dan wel melden bij de betrokken instanties. De universiteiten ontwikkelen methodes om gezond fokken te stimuleren en helpen bij het inzichtelijk maken van de problemen en helpen mee met het monitoren van de bewegingen. Een dergelijke cultuuromslag zal uiteindelijk blijvend een positieve impact hebben voor alle honden.

Terugblik: wat is gerealiseerd?

In het projectplan Fairfok staan de ambities genoemd met voorgenomen data van realisatie. Navolgend zijn de ambities weergegeven, 'letterlijk' overeenkomstig het plan Fairfok, met daarbij aangegeven de status en mate van realisatie per december 2017.

Ambitie 6: "Vanaf 2015 worden rasstandaarden die aanleiding kunnen geven tot welzijnsproblemen, bijgesteld. Als het geen Nederlandse rassen zijn, zullen de welzijnsproblemen die de rassen ondervinden en die een direct gevolg zijn van de rasstandaarden, in internationaal verband besproken worden. Nieuwe rassen kunnen pas worden vastgesteld na kritische beoordeling op de aanvaardbaarheid van de gevolgen voor het dier qua welzijn, gezondheid en integriteit."

Status: bijstellen rasstandaarden afgerond; veel rasstandaarden hebben al voor 2015 een welzijnsaanpassing ondergaan. Implementatie lopend.

Een rasstandaard beschrijft in hoofdlijnen de verschijningsvorm en het karakter van een ras.

Een exterieur keurmeester beoordeelt een hond met deze standaard als blauwdruk. In alle beschrijvingen wordt geen overdrijving betracht. In alle aangepaste standaarden is door de FCI (Fédération Cynologique Internationale) een toevoeging gedaan waarin wordt aangegeven dat alleen functionele en klinisch gezonde honden ingezet dienen te worden voor de fokkerij.

In het algemeen geldt dat het aanpassen van de rasstandaarden en de implementatie van de aangepaste rasstandaarden een ingewikkeld en langlopend proces is. De FCI heeft rasstandaarden beoordeeld met focus op zowel uiterlijk als sociaal gedrag. De teksten zijn bijgesteld en in 2016 is verder gewerkt, om te komen tot draagvlak bij fokkers en keurmeesters en eenduidige interpretatie van de normen. Ook is Nederland voor bijstelling van rasstandaarden van niet-Nederlandse rassen afhankelijk van internationaal draagvlak. Fokkers zullen de aangepaste rasstandaard moeten meewegen in de keuze voor in te zetten fokdieren. Keurmeesters zullen wijzigingen in de rasstandaard in hun beoordeling mee moeten nemen. Het vraagt tijd om hiervan de resultaten, als het gaat om uiterlijke verschijningsvormen van honden, te kunnen zien. Daarmee is de impact nog niet duidelijk weer te geven. Wel zijn eerste voorbeelden zichtbaar zoals de Chihuahua die qua standaard langzaam veranderd is naar een hond met een kleinere (gesloten) schedel, waardoor de kwetsbaarheid van de hersenen, als gevolg van een bij de geboorte relatief grote opening tussen de schedelplaten die na de geboorte niet goed met elkaar vergroeien, is afgenomen. Tegelijkertijd neemt ook de maatschappelijke druk toe en waarschuwt de KNMvD voor de stijgende populariteit van extreem kortsnuitige honden.

Ambitie 7: "In 2016 worden op shows/tentoonstellingen bij de circa veertig aandachtstrassen de besten van het ras beoordeeld door een team van onafhankelijke dierenartsen. Er is gekozen voor 'beste van het ras', omdat het hier gaat om een voorbeeldfunctie. Juist de beste hoort geen overdreven, welzijn beperkende uiterlijke kenmerken of afwijkend gedrag te vertonen. Bij een aantal andere rassen worden de besten van het ras steekproefsgewijs beoordeeld door het aanwezige team van dierenartsen. Vanuit de Raad van Beheer zal gekeken welke rassen hiervoor in aanmerking komen. Input vanuit maatschappij en stakeholders wordt hierbij gebruikt. Mogelijk dat een dergelijk ras in de toekomst een aandacht ras wordt. Buitenlandse keurmeesters worden over de rasspecifieke aandachtspunten geïnstrueerd voorafgaand aan een hondenshow en ontvangen een vertaling van de rasspecifieke instructies."

Status: Lopend: het vraagt een zorgvuldig communicatietraject om te komen tot draagvlak bij alle betrokkenen. Daarom is er onder de Nederlandse keurmeesters een enquête gehouden waarin een aantal vragen is meegenomen ten aanzien van het beoordelen van de beste honden van een ras door een (team van) onafhankelijke dierenarts(en). In algemene zin blijkt uit de enquête dat veel keurmeesters positief tegenover deze beoordeling staan. Wel gaven de keurmeesters de Raad van Beheer tal van punten ter overweging mee. Een vraag die werd opgeworpen is of het beoogde moment van beoordeling wel het gewenste moment is, bijvoorbeeld zodat honden die niet 'fit for function' al eerder uitgesloten

worden voor keuring. Gezien het belang van draagvlak onder de keurmeesters en hun positief-kritische feedback, wil de Raad van Beheer de keurmeesters graag nader betrekken bij de invulling en met hen de diverse punten die in de enquête naar voren kwamen nader bespreken. De uitkomsten hiervan zullen vervolgens worden besproken met de KNMvD. Insteek is zoals eerder verwoord dat de Raad van Beheer en de KNMvD gezamenlijk aan deze ambitie invulling geven. Gezien het hier beschreven traject van het verkrijgen van draagvlak onder keurmeesters wordt verwacht dat op Hond/Winner 2018 een pilot zal plaatsvinden. Bij de opzet van de pilot en invulling van de ambitie wordt geleerd van de ervaringen vanuit het Verenigd Koninkrijk. De pilot moet zowel de basis bieden voor het verder verbreden van het draagvlak bij de betrokkenen als effectiviteit voor de invulling van de ambitie.

Dit moet erin resulteren dat een onafhankelijke dierenarts naast de keurmeester ingezet kan worden bij keuringen met als doelstelling te controleren of de hond "fit for function" is, aansluitend bij de oorspronkelijk gebruiksdoelen van een ras. Als uitgangspunt wordt hierbij gehanteerd: "Eerst gezond, dan pas mooi". Zie ook de volgende ambitie.

Ambitie 8: "In 2015 weten alle Nederlandse keurmeesters dat gezondheid en welzijn van de hond leidend zijn en dat het uiterlijk pas beoordeeld mag worden als gezondheid en welzijn geborgd zijn: dat wil zeggen 100% *compliance*. Keurmeesters krijgen extra rasspecifieke instructies voorafgaand aan iedere hondentoonstelling en nemen daarnaast deel aan verplichte nascholing."

Status: Gerealiseerd; alle Nederlandse keurmeesters weten dat gezondheid en welzijn van de hond leidend zijn en dat het uiterlijk pas beoordeeld mag worden als gezondheid en welzijn geborgd is (Raad van Beheer). Hiervoor zijn gedragscodes voor keurmeesters opgesteld en goedgekeurd. De implementatie hiervan vindt plaats door het organiseren van verplichte cursussen voor keurmeesters. Daarnaast worden alle keurmeesters voorafgaand aan een hondentoonstelling geïnstrueerd over deze uitgangspunten. Ook tijdens bijeenkomsten van de Vereniging van Keurmeesters op Kynologisch Gebied in Nederland is dit een regelmatig terugkerend onderwerp. Zo wordt tijdens deze bijeenkomsten gediscussieerd over de wijze waarop zaken geïnterpreteerd en (niet) gewaardeerd dienen te worden. Dit kan onder andere de uiterlijke verschijningsvorm van een bepaald ras betreffen. Indien het thema hiertoe aanleiding geeft, worden er gastsprekers uitgenodigd.

Ambitie 9: "Het aantal aanwezige Nederlandse keurmeesters op Nederlandse hondentoonstellingen is per 2015 gegarandeerd en afgestemd op het uitgangspunt 'gezondheid en welzijn boven rasspecifieke kenmerken'; op iedere hondentoonstelling heeft minstens 50 procent van de keurmeesters de Nederlandse nationaliteit."

Status: Gerealiseerd; het aantal Nederlandse keurmeesters varieerde in het verleden op shows tussen 5% en 40%. Met de nieuwe normering is de behaalde norm minimaal 50% per tentoonstelling en gegarandeerd en afgestemd op het uitgangspunt 'gezondheid en welzijn boven rasspecifieke kenmerken' (Raad van Beheer). Het hebben van een minimaal percentage Nederlandse keurmeesters is van belang vanwege het grote verschil tussen landen waarbij een aantal landen minder aandacht hebben voor gezondheid en welzijn zoals gedefinieerd in Fairfok. Daarmee is er ook geborgd dat minstens 50 procent van de keurmeesters een gedegen opleiding in Nederland heeft afgerond en minstens 50 procent voldoet aan de nascholingsverplichting.

Ambitie 10a: "Per 2015 werken dierenartsen aan de hand van de richtlijn 'Tegengaan van erfelijke en/of schadelijke raskenmerken bij honden en katten' actief aan bewustwording van en kennisoverdracht op hondeneigenaren. Denk aan advies bij de aankoop van een hond, algemene begeleiding bij (keuzes wat betreft) voortplanting en advies en (veterinaire) hulp bij gezondheids- en welzijnsproblemen."

Status: Gerealiseerd; de Richtlijn 'Tegengaan van erfelijke en/of schadelijke raskenmerken bij honden en katten' is eind 2015 als onderdeel van een breder pakket aan veterinaire richtlijnen door de KNMvD gepubliceerd en onder dierenartsen verspreid. In 2016 is gewerkt aan de implementatie van de Richtlijn. Het werken volgens de Richtlijnen is een transitieproces dat tijd vraagt. In 2017 heeft de KNMvD een standpunt ingenomen ten aanzien van brachycephale (kortsnuitige) honden en katten. Dit is in navolging op de standpunten ten aanzien van kortsnuitigen van de British Veterinary Association (BVA) en de World Small Animal Veterinary Association (WSAVA).

Ambitie 10b: "Dierenartsen registreren welke problemen zich bij welke dieren voordoen. Deze informatie wordt gebruikt voor analyse en het in kaart brengen van de ernst en omvang van de problematiek."

Status: Grotendeels gerealiseerd. Het aantal gebruikers van PETscan neemt toe, maar kan beter. Mede hierom is PETscan in de zomer van 2017 doorontwikkeld naar PETscan 2.0. Dit is een geheel vernieuwde versie, waarin het aantal diagnoses is uitgebreid. Daarmee wordt het mogelijk alle diagnoses van gezondheidsproblemen vanuit dierenartspraktijken gestandaardiseerd te registreren. Voorts is het serviceniveau van PETscan 2.0 voor de dierenarts verhoogd door bij iedere diagnose in het systeem een samenvatting van de diagnostische tests te vermelden, die nodig zijn om deze diagnose te kunnen stellen. PETscan 2.0 biedt aanvullend meerwaarde voor de dierenarts zoals ten aanzien van nieuwste kennis diagnostiek, beschikbaarheid van DNA testen voor bepaalde ziektes, waarschuwing bij zoönosen of automatisch kunnen melden van infectieziekten. De verwachting is dat het hogere serviceniveau van PETscan 2.0 voor grotere deelname door dierenartsen zal leiden. PETscan 2.0 zal vanaf januari 2018 beschikbaar zijn binnen de Praktijk Management Systeem van Corilus (Viva en Daisy) en zal in het derde kwartaal van 2018 ook beschikbaar gemaakt worden in het managementsysteem van IDEXX (Animana) waardoor het overgrote deel van de markt gedekt is. Ook studenten Diergeneeskunde maken al in de studie kennis met PETscan door implementatie in het Praktijk Management Systeem van de faculteit Diergeneeskunde zodat het gebruik later in de praktijk standaard is.

Op meerdere momenten is vanuit het ECGG, KNMvD en de Raad van Beheer aandacht geweest om dierenartsen daadwerkelijk zich te laten aanmelden voor deelname aan PETscan: via mailings, videoboodschappen, het Tijdschrift voor Diergeneeskunde en de Raadar van de Raad van Beheer. Daarnaast heeft de Raad van Beheer de eigenaren van honden gevraagd dit bij hun dierenarts onder de aandacht te brengen en wordt informatie over PETscan meegegeven bij het afleveren van de pup aan de eigenaar.

Door de ontwikkeling van PETscan als eerste gestandaardiseerde diagnose registratiesysteem en de samenwerking van het ExpertiseCentrum voor Genetica Gezelschapsdieren (ECGG) met het Centrum voor Evidence Based Veterinary Medicine van de Faculteit Diergeneeskunde zijn structurele samenwerkingen aangegaan met grote databasehouders in de sector, te weten de twee grootste verzekeringsbedrijven voor ziektekosten van gezelschapsdieren, de gezondheidsdienst voor dieren en Animana. Door het beschikbaar stellen van deze data voor analyse door het ECGG, kunnen aanvullende cruciale data benut worden voor de ontwikkeling van gezond fokbeleid.

Ambitie 11: "Per 2015 is nascholing van dierenartsen en medewerkers in dierenartspraktijken op het gebied van fokkerij en genetica gemeengoed en wordt gestimuleerd door de KNMvD en ondersteund door de Raad van Beheer en onderwijsinstellingen op MBO en HBO en academisch niveau."

Status: doorlopend; bij de nascholing van dierenartsen en medewerkers in dierenartspraktijken wordt extra aandacht aan fokkerij en genetica besteed (KNMvD, ondersteund door Raad van Beheer en groen onderwijs). Voorbeelden zijn de module duurzame fokkerij die online op dierenwelzijnsweb staat en ontwikkeld is door het Ontwikkelcentrum met input vanuit het Groene MBO, WUR en van Hall. Vanuit de Permanente Educatie Gezelschapsdieren (PEGD) werd in december 2016 vanuit de Faculteit Diergeneeskunde een vervolg gegeven aan de nascholing voor dierenartsen onder de noemer: "Erfelijke aandoeningen bij hond of kat". Hieraan hebben 23 dierenartsen deelgenomen. Met de PEGD zijn de mogelijkheden besproken om de nascholing jaarlijks, standaard in het nascholingspakket voor dierenartsen op te nemen. De volgende nascholing staat gepland voor 1 februari 2018. Verder heeft het ECGG nascholingen verzorgd op het gebied van fokkerij en genetica aan dierenartsen en paraveterinaren van de sterklinieken (60 deelnemers), De Kempense Dierenartsenkring in België (45 deelnemers), kynologen, dierenartsen en paraveterinaren op het FelCan symposium (175 deelnemers). Tevens worden op regelmatige basis lezingen verzorgd door het ECGG voor rasverenigingen. HAS Hogeschool heeft curriculum uitgebreid met scholing ten aanzien van fokkerij en genetica. Citaverde werkt voor het MBO aan "de groene norm" en ontwikkelt een programma voor fokkers gericht op dierenwelzijn en ethiek. In toenemende mate werken studenten ook aan afstudeeropdrachten bij de Raad van Beheer aan de uitdagingen van Fairfok.

Ambitie 14: "Vanaf 2016 worden de klinische ziektebeelden die het gevolg zijn van erfelijke aandoeningen bij rashonden met behulp van DNA-diagnostiek in enkele generaties bijna geheel teruggedrongen. Daarvoor wordt een populatie-genetische analyse uitgevoerd zodat genetische variatie in de populatie zo veel mogelijk behouden blijft, en dieren niet voor de fokkerij worden uitgesloten, die vanwege hun kenmerken belangrijk zijn voor het ras."

Status: de eerste stappen hiervoor zijn genomen waarbij alle DNA van rashonden wordt bemonsterd en technieken voor DNA-diagnostiek gereed zijn. Voor resultaat is een brede aanpak noodzakelijk met inzet van DNA-screeningsonderzoeken en populatiegenetica. Bij het vóórkomen van meerdere ziekten wordt de focus gelegd op de belangrijkste aan te pakken ziekten. Met de in de ambitie genoemde enkele generaties wordt uitgegaan van de duur van een generatie bij honden van circa drie jaar. Dit houdt in dat we afhankelijk van de aangebrachte focus en de complexiteit van de ziekte (enkelvoudig recessief, meerdere genen betrokken bij de expressie van een ziekte en/of invloed van omgevingsfactoren en daarmee een multifactoriële aandoening) praten over ten minste 6 – 10 jaar voordat (eenvoudige) erfelijke aandoeningen bij rashonden bijna geheel zullen zijn teruggedrongen. Bij complexere aandoeningen zal dit langer duren.

Wageningen University & Research (WUR) werkt samen met Frankrijk en Zweden in een AIO project waarbij de Nederlandse software gebruikt wordt om fokkerij tegen heupdysplasie met behulp van fokwaarden te simuleren in de Labrador. Dit geeft in 2018 inzicht in de toepassingsmogelijkheden en de versnelling om via fokkerij afwijkingen terug te dringen. Voor diverse rassen zoals Markiesje, Friese stabij, Drentse Patrijs, Hollandse Smous, Schotse Collie is vanuit de WUR analyse en onderzoek uitgevoerd gericht op het geven van advies te verbetering van de genetische variatie. Onderzoek verricht naar de beste manier om outcross uit te voeren bij de Saarlooswolfhond, geeft aan dat een continue toevoeging van honden van een ander ras gewenst is om de inteelt en verwantschap blijvend te verlagen.

Binnen de Faculteit Diergeneeskunde is een vervolg gegeven aan eerder onderzoek naar het voorkomen van epilepsie bij de Nederlandse hondenrassen. In dit vervolg wordt op basis van 600 eigenaren van Nederlandse rassen en 150 dierenartsen de impact van het syndroom epilepsie op de eigenaar en dierenarts onderzocht.

Het ExpertiseCentrum Genetica Gezelschapsdieren van de Universiteit Utrecht heeft in de afgelopen jaren een groot aantal klinische en moleculair genetische analyses gedaan van erfelijke ziekten bij verschillende raspopulaties in Nederland. Dit heeft in het verleden al geleid tot het identificeren van een aantal mutaties in het DNA waarmee de ziekten konden worden verklaard (oa von Willebrand en erfelijke necrotiserende myelopathie bij de Kooiker, immuundeficientie bij de Wetterhoun, dwerggroei bij de Duitse Herder en de Saarlooswolfhond. Recentelijk zijn een aantal neurologische aandoeningen verder onderzocht waaronder: psychomotorische epilepsie in de Boerboel, paroxismale dyskinesie in het Markiesje en cerebrale dysfunctie in de Stabyhoun. Daarmee is tevens nieuwe DNA diagnostiek ontwikkeld waarmee ziekten in deze populaties efficiënt kunnen worden teruggebracht. Op verschillende gebieden zijn klinische screeningsprogramma's ontwikkeld waarmee erfelijke ziekten in raspopulaties nauwkeurig in beeld gebracht worden. Dit is een belangrijke basis voor ontwikkeling van nieuwe DNA diagnostiek. Klinische screening is essentieel voor advisering van rasverenigingen om ziekte terug te dingen met behoud van genetische heterogeniteit. Het ECGG werkt hiervoor structureel samen met andere partijen. Omdat het ECGG de combinatie maakt van klinische, moleculaire en populatieanalyse, kan terugdringen van erfelijke ziekten met behoud van genetische variatie effectief en voorspelbaar worden ingezet.

Het ECGG speelt een belangrijke rol bij het ontwikkelen van DNA-testen in internationale samenwerkingsverbanden, een goed voorbeeld hiervan is de ziekte leuko-encephalomyelopathy bij de Leonbergers en Rottweilers die is opgelost in samenwerking met de universiteiten van Leipzig en München en Bern. Op dit moment zijn er nog vele lopende onderzoeken, ook naar meer complex overervende genetische ziekten waaronder: maagcarcinomen bij Tervuerense herders, epilepsie bij de Border collies, levershunts bij een groot scala aan rassen en soft tissue sarcomen bij de Golden en Labrador retrievers.

Na zorgvuldige voorbereidingen in 2017, zal het ECGG in 2018 starten met het ontwikkelen van een fokkerij-app, een tool die gebruikt kan worden door fokkers om een juiste combinatie te maken tussen reuen en teven voor de fokkerij van gezonde honden. Dit sluit aan bij de brief over dierenwelzijn van de toenmalige staatssecretaris aan de Kamer van 17 mei jl. "Ik beoog een pilot van de WUR en de Faculteit Diergeneeskunde Utrecht te ondersteunen, waarbij een aantal rasverenigingen enkele jaren wetenschappelijk begeleid wordt om rasgebonden gezondheidsproblemen ook daadwerkelijk te laten verdwijnen." (Kamerstuk 28286, nr. 909).

Op het Symposium voor de Kynologie op 13 juni 2017 heeft het ECGG samen met de Raad van Beheer het Plan van Aanpak gepresenteerd. Inhoudelijk komt het erop neer dat per populatie, onder andere op basis van de gegevens uit PETscan een prioritering wordt opgesteld van de aandoeningen in hondenpopulaties die met de hoogste frequentie voorkomen, of een grote impact hebben op het welzijn van het dier. Binnen het programma zal gebruik gemaakt worden van 4 databronnen: afstammingsgegevens, uitslagen van klinische screeningstests, uitslagen van DNA-diagnostiek van mono-genetische testen en SNP-marker data. Deze databronnen zullen worden geïntegreerd in het fokkerijprogramma om te komen tot een gezonde populatie met waarborging van genetische heterogeniteit. De output voor fokkers zal bestaan uit een simpel "stoplicht-systeem" waarbij inzichtelijk wordt gemaakt voor fokkers welke combinaties de voorkeur hebben met inachtneming van de gehele populatie. Het prototype van het programma zal in eerste instantie ontwikkeld worden binnen 'Het Nederlandse Kooikerhondje' en de 'Labrador'. De applicatie zal beschikbaar gemaakt worden voor rasverenigingen, maar daarnaast ook voor andere belanghebbenden die het doel hebben om gezonde en geschikte honden te fokken, denk hierbij onder andere aan fokkers van werkhonden en hulphonden. Van belang is dat ook gewenste fenotypische kenmerken (denk hierbij aan gedrag en trainbaarheid) worden meegenomen in de berekeningen. Om deze tool op een duurzame manier te kunnen aanbieden wordt een businessmodel uitgewerkt voor de lange termijn.

WUR en de Faculteit Diergeneeskunde werken in het kader van Fairfok ook binnen projecten samen. Een recent voorbeeld waar de samenwerking Utrecht – Wageningen heeft geresulteerd in een positief resultaat is een ernstige vorm van een bewegingsstoornis bij pups bij het Nederlandse hondenras het Markiesje. Het gaat hier om een *paroxysmale dyskinesie*. Dankzij onderzoek door de Faculteit Diergeneeskunde is de ziekte nauwkeurig beschreven en de erfelijke oorzaak opgelost. Dit onderzoek is uitgevoerd met een subsidie van de rasvereniging en werd mede mogelijk dankzij de inzet van enkele zeer toegewijde leden/fokkers. Na het opsporen van de mutatie die verantwoordelijk is voor de bewegingsstoornis door de WUR de populatie van het Markiesje doorgelicht gericht op analyse en advisering hoe er voldoende genetische variatie bij het Markiesje kan blijven om zo het ras gezond te houden. Met kennis van zowel de erfelijke aandoening als de opbouw van de populatie en de adviezen van de universiteiten is het daarmee voor de rasverenigingen mogelijk een beter fokbeleid op te zetten voor in dit geval het Markiesje. De rasverenigingen hebben de DNA test opgenomen in hun fokbeleid. Hierdoor kan er voorkomen worden dat er nog honden geboren worden die deze ziekte ontwikkelen.

De nauwe samenwerking tussen Wageningen en Utrecht wordt tevens wetenschappelijk gepubliceerd zoals: "Need and opportunities for genetic management in two Dutch dog breeds, past, present and future inbreeding and relatedness in two Dutch dog breeds". Dit artikel beschrijft de huidige populaties (Markiesje en Stabijhoun) en waar nu de knelpunten liggen en hoe ze verder kunnen gaan. Volgend jaar krijgt dit onderzoek een vervolg waarbij de aanpak van de specifieke erfelijke ziekten beschreven wordt. Dit is kennis die daarmee beschikbaar voor de aanpak van erfelijke problemen bij andere rassen.

Sociaal gedrag

De discussie over hondenbeten en 'hoog risicohonden' is voor verschillende Fairfok betrokkenen aanleiding geweest voor extra actie. De acties richten zich op:

- Extra voorlichting.

Het LICG heeft met de website www.minderhondenbeten.nl voorlichting gegeven over het voorkomen van bijtincidenten. Hieraan gekoppeld heeft het LICG in mei een campagne 'minder hondenbeten'

gehouden resulterend in meer dan 31.000 bezoekers op de website. Hierbij zijn PVH, Koninklijke Hondenbescherming en Raad van Beheer samen opgetrokken.

- Aandacht voor training en cursussen

De Koninklijke Hondenbescherming heeft in de zomer van 2017 in een achterstandswijk in Deventer een pilot gedraaid waarbij bewoners en honden een gratis hondentraining werd aangeboden. De helft van de deelnemers is daarna doorgestroomd naar een reguliere hondenschool in de gemeente.

- Gedragstesten van honden

Vanuit de Raad van Beheer is al de MAG test ontwikkeld en wordt deze gebruikt om honden te testen op afwijkend gedrag.

Voor de doorontwikkelde TOP-test heeft de Hondenbescherming met diverse partijen gesproken, aangezien de selectie op ouderdieren ook zou moeten gaan over het gedrag van deze ouders. Zij is, samen met een aantal andere partijen aanwezig geweest bij de eerste TOP-tests georganiseerd door de bij de Raad van Beheer aangesloten rasvereniging de Beauceronclub Nederland. In 2018 zal tussen de Hondenbescherming en de Raad van Beheer gesproken worden over te nemen vervolgstappen.

- Betrouwbare registratie van bijtincidenten tussen honden onderling is van groot maatschappelijk belang en zou toegevoegd kunnen worden aan het signaleringssysteem PETscan.

Vooruitblik: waaraan wordt het komende jaar gewerkt?

In de afgelopen jaren zijn alle acties die volgen uit de ambities zoals die in Fairfok benoemd zijn opgepakt. In 2018 loopt Fairfok af en stopt de ondersteuning door de projectsecretaris.

De betrokkenen bij Fairfok signaleren echter dat in de jaren na 2018 een vervolg aan Fairfok moet worden gegeven. Diverse acties vragen namelijk meer tijd om effect te kunnen sorteren. Zo zijn er enkele generaties nodig om via de fokkerij gezondheidsproblemen te kunnen oplossen door een gericht fokkerijbeleid dat onder andere gebaseerd is op de inzet van DNA-screeningsonderzoeken.

Ook de ontwikkeling van hulpmiddelen voor een gezonde en sociale hond vraagt tijd. Zowel de Faculteit Diergeneeskunde met het ECGG als de WUR en Raad van Beheer hebben hiertoe in 2017 verdere plannen ontwikkeld waarvan de realisatie komende jaren nog aandacht vraagt. Dit zijn ontwikkelingen naast de reeds bestaande hulpmiddelen zoals PETscan en de sturings- en paringsmonitor die door de WUR voor de Raad van Beheer ontwikkeld is. Ook hierbij geldt dat het effect op de fokkerij vervolgens pas na enkele generaties zichtbaar wordt. De ontwikkeling van de hulpmiddelen wordt door de betrokken partijen zeer belangrijk gevonden omdat ze een duurzame, zorgvuldige fokkerij mogelijk maken. Daarom gaat de ontwikkeling en realisatie hiervan ook na het formele einde van Fairfok in 2018 onverminderd door. De Nederlandse kynologie heeft al een aantal jaren geleden ingestemd met de ontwikkeling van een zogenaamde normenmatrix ten behoeve van de advisering van verantwoorde reu – teef combinaties. Door aanpassing van verouderde IT en met de keuze binnen de Raad van Beheer voor vernieuwing van het applicatielandschap kan met de meest moderne inzichten – eindelijk- in 2018 invulling gegeven worden aan de normenmatrix. Deze normenmatrix krijgt de vorm van een fokkerij applicatie waarin individuele reu-teef combinaties worden getoetst met de meest recente wetenschappelijke inzichten en met inachtneming van de populatie van dat ras. In 2017 zijn voor de ontwikkeling van de normen matrix en het benutten van bij de universiteiten beschikbare kennis gesprekken gevoerd tussen Raad van Beheer, ECGG, WUR en Van Haeringen laboratorium. Deze partijen onderzoeken de mogelijkheid om een applicatie te realiseren waarbij stamboekgegevens, uitslagen van screeningsonderzoeken, uitslagen van DNA testen en de uitkomsten van zogenaamde DNA snp-analyse gecombineerd worden. Dit moet er toe leiden dat een fokker kan nagaan of een voorgenomen reu x teef combinatie vanuit het oogpunt van gezondheid en sociaal gedrag een wenselijke combinatie is of kan hij suggesties opvragen welke reuen bij zijn teefje passen. Kopers kunnen voor de aanschaf ook de berekening laten uitvoeren en zo controleren of de fokker zorgvuldig gefokt heeft. Indien dit project succesvol afgerond wordt, zal de ontwikkelde software beschikbaar worden gesteld voor de Nederlandse kynologie, maar ook voor stamboomloze honden.

We zien dat er een omslag plaatsvindt in het gedachtegoed: niet alleen de maatschappij, maar ook bijvoorbeeld steeds meer fokkers en rasverenigingen onderschrijven dat gezondheid en welzijn leidend moeten zijn. Toch heeft nog niet iedereen deze omslag omarmd. Zo zijn er nog altijd kopers die ondoordacht een hond aanschaffen en daarbij onvoldoende kritisch zijn welke maatregelen de fokker genomen heeft om gezonde en sociale honden te fokken. Ook vanuit een aantal rasverenigingen klinkt de roep om in 2018 nòg meer aandacht te besteden aan het incorporeren van de Fairfok-gedachte binnen de bij de Raad van Beheer aangesloten verenigingen. Dit is een transitieproces waarin de voorlopers een steeds grotere invloed krijgen en er in slagen het peloton mee te trekken.

Continuering van Fairfok is ook ingegeven door de uitdaging die er ligt om vat te krijgen op de import van 'Oostblokhonden'. Juist dit zijn de honden die maatschappelijk niet passen bij de doelstellingen van

Fairfok, veelal omdat het belang van de gezondheid, het welzijn en het sociaal gedrag van de hond ondergeschikt is. Ook hier speelt het aandachtspunt dat de consument moet weten dat een te goedkope hond wellicht een onbekende herkomst heeft waarbij gezondheid en welzijn van de teef en haar pups mogelijk niet goed geborgd is en problemen met zich kan meebrengen.

De betrokkenen binnen Fairfok vinden bovendien het gedachtegoed in algemene zin dermate belangrijk dat ze er blijvend aan willen werken om ook na 2018 gezondheid, welzijn en sociaal gedrag van *alle* honden in Nederland blijvend te bevorderen.

Voor 2018 ligt de prioriteit op bovengenoemde aandachtspunten. Daarnaast zullen ten aanzien van gezondheid, welzijn en gedrag de volgende acties worden ingevuld.

Gezondheid en Welzijn

Zoals hierboven aangegeven ontwikkelen zowel de Faculteit Diergeneeskunde als de WUR en de Raad van Beheer hulpmiddelen voor de fokker om een zorgvuldige reu-teef combinatie te kunnen maken. Daartoe worden relevante data gecombineerd en wordt gebruik gemaakt van de nieuwste wetenschappelijke inzichten. Zo kan alles wat voor een ras maar ook voor de individuele reu-teef combinatie relevant is, betrokken worden in de keuze die de fokker op grond van deze hulpmiddelen maakt. Bekeken zal worden of de partijen hierin kunnen samenwerken en hun kennis en ervaring en reeds beschikbare oplossingen kunnen bundelen. De hulpmiddelen zullen op termijn ook beschikbaar komen voor niet-rashonden. De termijn waarop dit zal zijn wordt bepaald door hoe snel de hulpmiddelen succesvol kunnen worden uitgerold en het tempo waarin een database met relevante data van niet-rashonden kan worden opgebouwd.

De gezondheid en het welzijn van honden wordt daarnaast bevorderd door nieuwe inzichten verkregen door wetenschappelijk onderzoek door de kennisinstellingen die participeren binnen Fairfok of opdrachten die door binnen Fairfok participerende organisaties zijn uitgezet.

Reeds bestaande 'programma's zoals het analyseren van ras populaties of het monitoren van het fokbeleid door onder andere de WUR worden in 2018 gecontinueerd. Ook kunnen rasverenigingen in 2018 voor andere rasspecifieke vraagstukken terecht bij de in Fairfok participerende kennisinstellingen.

Om duurzaam te kunnen fokken en/of dit te stimuleren dan wel faciliteren, biedt Wageningen Academy (onderdeel van de WUR) in het najaar van 2018 de cursus 'fokkerij van rashonden' aan. De cursus is voor professionals in de gezelschapsdierenbranche die behoefte hebben aan een verdieping van hun kennis op het gebied van hondenfokkerij. Ook de Raad van Beheer biedt opleidingen aan en heeft deze recentelijk herzien; hierbij is gekozen voor een modulaire systematiek. In 2018 zullen alle relevante modules voor het verantwoord fokken wederom worden aangeboden. Daarnaast vindt ook in 2018 een zeer uitgebreide Kennis Tour plaats: er vinden 7 verschillende lezingen plaats, die dikwijls op 2 of 3 locaties verspreid over het land kunnen worden gevolgd. De Kennis Tour is voor eenieder die belangstelling heeft toegankelijk en beperkt zich daarbij niet tot fokkers, bestuurders, keurmeesters, dierenartsen of dierenartsassistenten. Dierenartsen worden ook via de Permanente Educatie Gezelschapsdieren (PEGD) bijgeschoold.

Binnen de Groep Geneeskunde Gezelschapsdieren van de KNMvD dient een discussie plaats te vinden over hoe om te gaan met de eerder signaleerde spanning tussen gezondheid en welzijn van de teef en hetgeen maatschappelijk acceptabel gevonden wordt enerzijds en de relatie met de fokker anderzijds. Hoe acceptabel vind je het als dierenarts als bijvoorbeeld een teefje niet zelfstandig kan werpen maar

een keizersnede geïndiceerd is en de fokker aangeeft hierna nog een nestje met dit teefje te willen fokken? Welke verantwoordelijkheid heb je dan als dierenarts en waar houdt deze op?

De illegale puppyhandel is een belangrijke oorzaak van gezondheid- en welzijnsproblemen. Hoewel hier door betrokkenen Fairfok moeilijk goed vat op te krijgen is, worden veel activiteiten uitgevoerd. Er is extra aandacht voor identificeren en registreren van dieren en het controleren van de gegevens van dier en houder in de databank. Daarvoor is afgelopen jaren een 'juni chipmaand' georganiseerd en dit krijgt ook in 2018 een vervolg. Ook wordt het belang van het checken van het registratiebewijs van verkopers van honden onder de aandacht gebracht. De brancheorganisatie Dibevo besteedt extra aandacht aan haar leden door de dierenwinkels hun klanten preventief te waarschuwen voor de koop van een "Oostblokhond" en blijft dit ook in 2018 doen. Dierenwinkels adviseren klanten om uitsluitend een pup te kopen bij een verantwoorde fokker of bij een kwaliteitsasiel dat een goede naam heeft. Dibevo adviseert ook om de gratis handleiding <https://www.licg.nl/honden/de-aanschaf-van-een-hond/> van het LICG te downloaden en te verspreiden onder klanten. In juni 2017 zette de KNMVD een enquête uit onder dierenartsen over 'Knelpunten bij I&R hond'. Met de uitkomsten van deze enquête kan in 2018 actief ingezet worden op het verbeteren van de Identificatie & Registratie van honden om illegale puppyhandel te verminderen.

Gedrag

Als het om het gedrag van honden gaat, dan ligt het accent in 2018 met name op de zogenaamde 'hoog risico honden'. Hoewel het socialiseren van alle honden zeer relevant is en steeds opnieuw onder de aandacht moet worden gebracht van fokkers en kopers van honden, worden op dit moment met name 'agressieve' honden als een maatschappelijk probleem ervaren.

Verschillende organisaties, waaronder de Hondenbescherming en de Raad van Beheer, geven in 2018 een vervolg aan hun inspanningen om grip te krijgen op het aantal bijtincidenten in Nederland. Zo heeft de Raad van Beheer een beleidsvisie hieromtrent ontwikkeld en de rasverenigingen van 'hoog risico rassen' uitgenodigd voor overleg. In dit overleg wordt ingezoomd op de maatregelen die de verenigingen genomen hebben om misstanden te voorkomen en tegen welke obstakels ze aanlopen. Dit overleg krijgt in 2018 een vervolg.

Veel aandacht gaat uit naar de opleiding van kynologisch instructeurs. Deze instructeurs dienen te weten wat een bepaald ras vraagt en moeten in staat zijn om hun cursus en/of de uit te voeren oefeningen hierop aan te passen. De Commissie Kynologisch Instructeur (CKI) van de Raad van Beheer geeft hier in 2018 invulling aan.

Binnen kynologenverenigingen en hondenscholen moet de vereiste kennis over 'hoog risico rassen' aanwezig zijn. Dit betekent dat alle kynologenverenigingen en hondenscholen over goed gekwalificeerde instructeurs dienen te beschikken. Hier ligt een koppeling met de acties van de CKI.

Een ander punt van aandacht voor 2018 is de toegankelijkheid van kynologenverenigingen en hondenscholen voor eigenaren van een 'hoog risicohond'. Niet bij elke vereniging of school is zo'n hond met zijn eigenaar welkom. Tegelijkertijd moet er wel de gelegenheid zijn om (passende) opvoedingscursussen met deze honden te volgen.

Bij de overheid bestaat de wens om eigenaren van 'hoog risicohonden' een verplichte cursus of training te laten volgen. De betrokkenen bij Fairfok zijn van mening dat onderzocht zou moeten worden of een algemene verplichte cursus of training voor *alle* hondeneigenaren effectief en wenselijk is. Gezocht wordt naar goed uitvoerbare, laagdrempelige oplossingsrichtingen om invulling aan trainingen te geven. Een

dergelijke cursus of training kan daarnaast een spinoff krijgen naar het welzijn van honden, omdat eigenaren in de cursus ook op andere zaken gewezen kunnen worden die relevant zijn voor het welzijn van de hond. Onder andere de Raad van Beheer en de Hondenbescherming zijn betrokken bij de totstandkoming van een verplichte cursus of training.

Communicatie die gezondheid, welzijn en gedrag ten goede komen

Hoeveel inspanningen er door de betrokkenen ook worden gepleegd om de gezondheid, het welzijn en het sociaal gedrag van honden te bevorderen, alles valt of staat met een goede, effectieve communicatie. Daarom wordt door alle bij Fairfok betrokken organisaties ook in 2018 sterk ingezet op communicatie in een nauwe samenwerking.

Sinds 2014 organiseert het ExpertiseCentrum Genetica Gezelschapsdieren van de Universiteit Utrecht jaarlijks een symposium met workshops voor de kynologie. Deze bijeenkomst wordt in samenwerking met de Raad van Beheer georganiseerd en door ruim 200 kynologen/fokkers bezocht. De kynologie wordt hierbij jaarlijks systematisch op de hoogte gehouden van nieuwe ontwikkelingen op gebied van klinische, moleculaire en populatiegenetica. De nadruk ligt op de mogelijkheden voor toepassing in de praktijk. Dit wordt verder uitgewerkt op de workshops, waar actuele casussen door rasverenigingen worden ingebracht en besproken. Het ECGG heeft ook een kwalitatieve analyse geleverd aan het LICG, waarin is vastgesteld welke erfelijke ziekten in Nederland bij rashonden voorkomen, en welke ziekten een potentieel risico vormen (bijvoorbeeld bij onoordeelkundig fokken). De Rashondengids op de website van het LICG is grotendeels op deze gegevens gebaseerd.

De KNMvD lanceerde in 2017 de website www.dierenarts.nl. Op deze website staat de dierenarts centraal als adviseur op het gebied van dieren. Via interessante, korte berichten brengt www.dierenarts.nl op speelse wijze onderwerpen over o.a. gezondheid, welzijn en gedrag van dieren bij consumenten onder de aandacht. Vervolgens verwijst de website door naar het LICG voor specifieke informatie en verdieping over het onderwerp. Deze website zal continue met nieuwe, interessante en actuele content gevuld blijven worden, om zo bepaalde onderwerpen te blijven belichten.

Verder zijn de KNMvD - Groep Geneeskunde Gezelschapsdieren en het LICG in 2017 gestart met het ontwikkelen van een Pre-pup consult. Met deze voorlichtingspakketten, bestaande uit een digitale presentatie en een digitale hand-out, kunnen dierenartspraktijken bijeenkomsten en voorlichting voor de aanschaf van een hond organiseren. Daarnaast zal vanaf 2018 een update van de rashondengids door het LICG plaatsvinden middels de resultaten van de geautomatiseerde incidentiemeting PETscan van het ECGG. De bijsluiters voor hondenrassen met informatie over het karakter, de nodige beweging, de opvoeding, risico's op erfelijke aandoeningen en benodigde ervaring wordt continue uitgebreid met nieuwe rassen en geüpdatet voor bestaande rassen.

De Raad van Beheer wijst op zijn beurt kopers van een rashond op het belang van PETscan van de Faculteit Diergeneeskunde en vraagt kopers bij hun dierenarts na te gaan of hij/zij al gebruik maakt van PETscan. Hoe meer dierenartsen immers PETscan gebruiken, hoe nauwkeuriger het beeld dat ontstaat over de ziekte incidentie(s) binnen honden met stamboom en look-alikes en hoe duidelijker het wordt op welke aandoeningen binnen een ras gestuurd moet worden.

In 2016 is de Raad van Beheer begonnen met een campagne 'zoek de verschillen' die tot doel heeft om consumenten zich zorgvuldiger te laten voorbereiden op de aanschaf van een verantwoord gefokte pup en op zoek te gaan naar een verantwoorde fokker. Deze campagne wordt ook in 2018 gecontinueerd.

Onduidelijk is op dit moment nog welke communicatiestrategie het meest effectief is om kopers te bereiken. De resultaten van promotieonderzoek binnen Van Hall Larenstein naar de aankoopmotieven van pupkopers en het effect van verschillende soorten interventies moet hierin een beter inzicht geven en bijdragen aan een effectievere communicatiestrategie. Dit onderzoek begint in 2018 en zal naar verwachting worden afgerond in 2022. Al eerder worden de resultaten van onderzoek door de Universiteit Groningen naar impulsaanschaf van honden verwacht. Dit onderzoek wordt mogelijk gemaakt door de Hondenbescherming en moet in 2018 de eerste resultaten opleveren.

Daarnaast zullen in 2018 concrete stappen gezet worden door de betrokkenen Fairfok om een gezamenlijke communicatiestrategie te ontwikkelen en uit te voeren. Streven hierbij is een zo'n breed mogelijke samenwerking met betrokkenen van Fairfok en erbuiten. De centrale boodschap gezonde en sociale hond staat centraal, waar bij de communicatie iedere organisatie zijn identiteit behoudt en de ruimte heeft om de eigen boodschap te zenden. Dit moet ook bijdragen aan transparantie naar de koper van een hond gericht op dieren van bonafide of malafide fokkers.

Algemene indruk en bevindingen betrokkenen Fairfok

Voor Fairfok is er bij betrokkenen breed commitment over de doelstelling gezonde en sociale hond. De basis om dit te bereiken is inmiddels gelegd met de actiepunten uit Fairfok die zijn opgepakt. De uitdagingen die betrokkenen voor de komende periode – nu de basis is gelegd - benoemen, is hoe komen tot een grotere snelheid en effectiviteit van Fairfok.

Bij het realiseren van de doelstellingen van Fairfok is het belangrijk de drie uitdagingen te onderscheiden:

- 1 Erfelijke ziekten: bekende ongewenste eigenschappen (welke niet gekoppeld zijn aan een gewenst uiterlijk, bijvoorbeeld ziekten zoals epilepsie en patella luxatie en ongewenst (agressief) gedrag);
- 2 Schadelijke raskenmerken: bekende ongewenste eigenschappen die ingefokt zijn op basis van de toenmalige interpretatie van de rasstandaard waardoor als gevolg van overdrijving extreme vormen van het uiterlijk zijn ontstaan, welke het dierenwelzijn kunnen aantasten (bijvoorbeeld kortsnuitige honden, een teveel aan huidplooiën, uitpuilende ogen, geboorteproblemen);
- 3 Intelt: problemen die veroorzaakt worden door een te smalle genetische basis en de daardoor veroorzaakte homozygotie.

De aanpak van deze uitdagingen krijgt zijn beslag in de vorm van een transitieproces. Het gaat hier immers om het bewerkstelligen van een structurele verandering die het resultaat is van op elkaar inwerkende en elkaar versterkende ontwikkelingen. Betrokkenen zijn blij te kunnen constateren dat steeds meer voorlopers ('early adopters') goed bezig zijn en zijn hierover positief gestemd. Betrokkenen zijn van mening dat deze voorlopers hierin gesteund dienen te worden. Zo wordt een grote en toenemende vraag van rasverenigingen en fokkers om geadviseerd te worden gezien; de betrokkenen willen hieraan graag invulling aan geven als blijkt van ondersteuning en waardering. Om de gewenste verandering te bewerkstelligen, is echter een brede groep nodig van zowel fokkers, kopers van honden als stakeholders hieromheen die de kanteling naar de gezonde en sociale hond versnellen. De beweging van de 'early adopters' naar de 'early majority', gevolgd door de 'late majority' moet nu worden ingezet.

Om die reden wordt in 2018 met extra snelheid ingezet op zowel de fokkers van honden als vooral ook de maatschappij, in het bijzonder de sociale kant van het kopen en houden van een gezonde en sociale hond.

Voor rasverenigingen en fokkers wordt door de Raad van Beheer, Universiteit Utrecht en Wageningen UR verder gewerkt aan hulpmiddelen die helpen bij het maken van de juiste reu-teef combinatie door te sturen op zowel het wegnemen van ziektes als het bevorderen van een toename van de noodzakelijke genetische variatie dan wel een verdere beperking hiervan zoveel als mogelijk te voorkomen. Zulke hulpmiddelen maken het voor de fokker mogelijk om zorgvuldig te fokken en zo verantwoordelijkheid te nemen, maar bieden ook pupkopers de mogelijkheid om te zien of een pup die men wil kopen verantwoord gefokt is. Op basis van dergelijke informatie kan en moet een pupkoper ook zelf verantwoordelijkheid nemen.

Voor de sociale kant is de grote zorg dat veel kopers van honden 'onbewust onbekwaam' een hond kiezen en houden, waardoor de kans op ziek zijn of worden of op welzijnsbeperkingen groter is. Zo bestaat er zorg dat men tegen de sociale norm in bewust een hond koopt waarbij sprake is van overdrijving van uiterlijke kenmerken omdat "men nu eenmaal 'valt' voor zo'n type hond" zonder zich te realiseren dat overdrijving kan leiden tot gezondheids- en welzijnsbeperkingen. Vaak zien de houders

van een dergelijke hond het probleem niet. Zo realiseren veel houders van kortsnuitige honden zich niet dat dit kan resulteren in ademhalingsproblemen. Of wordt het als normaal ervaren dat de dierenarts een keizersnede standaard inplant na dekken van de teef. Juist hier is een kanteling nodig waarbij de koper bewuster kiest: voor een gezonde en sociale hond. De koper zal zich rekenschap moeten willen geven van de sociale norm dat honden boven alles gezond en sociaal moeten zijn en dat hij daar zelf een belangrijk aandeel in heeft!

De betrokkenen van Fairfok willen in 2018 de transitie en kanteling versnellen en de effectiviteit van Fairfok vergroten, inspelend op de sociale norm die bij fokkers en kopers van een hond gemeengoed moet worden. Om de sociale norm hierin te veranderen zal een breed palet aan instrumenten nodig zijn.

Dit betekent het inzetten op een brede samenwerking tussen de betrokkenen van Fairfok en met partijen die willen aansluiten. De samenwerking richt zich op de boodschap van het belang van een gezonde, sociale en blijde hond en vervolgens waar een koper een dergelijke hond kan vinden.

Tot slot zijn betrokkenen het er over eens dat het bewustzijn er bij veel (ras)verenigingen, fokkers en andere belangrijke spelers zoals dierenartsen is dat heel veel bereikt is. De doelstelling 'alle honden zijn in 2018 gezond en sociaal' wordt echter nog niet gehaald; daarvoor is meer tijd nodig. Sommige maatregelen sorteren immers pas op de langere termijn effect, inzichten verschuiven en steeds weer worden andere punten actueel en dienen ook een plek te krijgen binnen Fairfok. De conclusie van de betrokkenen is dan ook dat Fairfok na 2018 niet ophoudt: Fairfok is een continue beweging!

Meer informatie

Navolgende websites geven, zonder volledig te zijn, meer informatie vanuit betrokkenen Fairfok:

- Raad van Beheer: <https://www.houdenvanhonden.nl/gezond-fokken-met-fairfok/>
- KNMvD: www.dierenarts.nl
- LICG: <https://www.licg.nl/nieuws/plan-fairfok-aangeboden-aan-staatssecretaris-dijksma/>
zoek op fairfok
- LICG Rashondengids: <http://www.rashondengids.nl/>
- Vereniging Landelijke Organisatie Dibevo: <https://dibevo.nl/nieuws/rashonden-moeten-in-2024-gezond-en-sociaal-zijn>
- Hondenbescherming: https://hondenbescherming.nl/media/cms_page_media/13/Pupchecklist_3.pdf
- Universiteit Utrecht - Faculteit Diergeneeskunde: www.uu.nl/ecgg (voor dierenartsen) en www.diergeneeskunde.nl/ecgg (voor fokkers en eigenaren).
- Wageningen UR: <https://www.wur.nl/nl/project/Add-Q1-Fairfok-1.htm> en [dierenwelzijnsweb - lesmateriaal hond](http://dierenwelzijnsweb.lesmateriaal.hond)
- PVH Platform Verantwoord Huisdierenbezit: <http://www.huisdieren.nu>
- Stichting Zeldzame Huisdierrassen: <http://szh.nl/honden/>
- HAS Hogeschool Den Bosch: <https://www.hashogeschool.nl/hbo-opleidingen/dier-en-veehouderij-den-bosch/over-de-opleiding>
- Van Hall Larenstein: <https://www.hvhl.nl/nieuws/items/2017/toekenning-promotieonderzoek-naar-ondoordachte-afwegingen-bij-aanschaf-hond.html>
- Citaverde College: <https://www.citaverde.nl/mbo/opleidingen/?themes=21>